

Udskriftsdato: 14. december 2025

KEN nr 9929 af 18/11/2014 (Gældende)

Pressenævnets kendelse i sag nr. 14-70-00712

Ministerium: Justitsministeriet

Journalnummer: 14-70-00712

Pressenævnets kendelse i sag nr. 14-70-00712

Resumé

Anmelder må gerne kalde en bog for ”humbug”

Weekendavisen anmeldte en bog om tempelriddere. Anmelderen skrev blandt andet, at forfatterens teorier ”stadig er helt gak” og anvendte ordet ”humbug” om bogen. Pressenævnet finder, at en boganmeldelse i sin form er kommenterende og kan indeholde bemærkninger af kritisk og personlig karakter. Nævnet udtaler derfor ikke kritik.

Pressenævnets begrundelse og afgørelse:

God presseskik

Pressenævnet bemærker indledningsvis, at det ligger uden for nævnets kompetence at vurdere, hvorvidt [Klager]s bog er videnskabelig funderet. Der tages således ikke stilling til denne del.

Nævnet bemærker videre, at selve beskrivelsen af, at bogen – ifølge anmelderen - ikke opfylder kriterierne for historisk videnskabelig metode, må anses for at være et relevant bidrag til den offentlige debat.

Boganmeldelsen er formuleret i grove vendinger, herunder ved anførelse af ordet ”humbug”, som indikerer, at [Klager] har snydt eller forfalsket oplysningerne. Det samme gælder sætningen: ”Hans teorier er stadig helt gak”.

Det er imidlertid Pressenævnets opfattelse, at boganmeldelser er udtryk for anmelderens subjektive oplevelse og vurdering af det anmeldte. En boganmeldelse er i sin form kommenterende og kan indeholde bemærkninger af kritisk og personlig karakter.

På denne baggrund finder Pressenævnet ikke, at boganmeldelsen giver nævnet tilstrækkelig anledning til at udtale kritik af Weekendavisen.

Genmæle

Det fremgår af medieansvarslovens § 36, stk. 1, at en anmodning om genmæle i massemedierne over for oplysninger af faktisk karakter, som er egnet til at påføre nogen økonomisk eller anden skade af betydning, og som er bragt i et massemedie, skal tages til følge, medmindre oplysningernes rigtighed er utvivlsom.

Pressenævnet finder, at de påklagede formuleringer fremstår som anmelderens subjektive vurdering af bogens indhold. [Klager] har derfor ikke krav på at få bragt et genmæle.

Pressenævnet bemærker i den forbindelse, at [Klager] er blevet tilbudt at skrive et debatindlæg til Weekendavisen Bøger.

[Klager] har klaget til Pressenævnet over en artikel bragt i Weekendavisen i uge 21 i 2014, idet han mener, at god presseskik er tilsidesat. [Klager]s klage omfatter endvidere det forhold, at Weekendavisen har afvist at bringe hans genmæle i form af en kronik.

1 Sagsfremstilling

Weekendavisen bragte i Weekendavisen Bøger, nr. 21 i 2014, en boganmeldelse med overskriften ”*Historieløse hypoteser*” ved cand. mag. i historie [Person A] af [Klager]s bog ”896 år – Tempelriddernes hemmelige plan”.

Boganmeldelsen blev bragt med underrubrikken:

”Uvidenskab. Tempelriddernes danske stormester slår til igen. Men der er ingen pil på buen. Hans teorier er stadig helt gak.”

Af boganmeldelsen fremgik følgende:

”Noget af det mest forunderlige ved historien er, at øjeblikkets uorden, kaos og uforudsigelighed ofte med tiden kommer til at fremstå som et led i et meningsfuldt forløb af årsagssammenhænge. Nogle forfalder til regulær determinisme, andre til konspirationsteorier som forklaringsramme. Det sværeste er ofte at acceptere tilfældighedernes spil eller selvorganisering som væsentlige faktorer i den historiske udvikling.

Journalist [Klager] har i mere end 20 år argumenteret for, at de bornholmske rundkirker er opført af tempelridderne som observatorier. Derfor er Østerlars, Nyker og flere af klippeøens andre bygningsværker placeret i et meget præcist geometrisk mønster, som tilmed omfatter den lille Christiansø. [Klager] indledte sin søgen efter tempelriddere i 1993 med Bornholms mysterium. Siden har han skrevet blandt andet Tempelherrernes skat (2000, eng. over. 2002). [Klager] har også udgivet den Dan Brown-inspirerede spændingsroman Mordet på ordet (2008) og har fået sine teorier omsat til det hvide lærred i Tempelriddernes skat (2006).

Udgivelsesdatoen (18. marts) for [Klager]s nye bog er på ingen måde tilfældigt valgt. Det er nemlig 700-års dagen for henrettelsen af Tempelridderordenens sidste stormester, Jacques de Molay, som blev brændt levende, bagbundet til en galge på Jødernes Ø midt i Seinen. Tempelridderne var simpelthen blevet for rige og for magtfulde for pave- og kongemagten. Men ifølge [Klager] døde ordenens mission og vision ikke med dens sidste stormester, tværtimod. Her læner [Klager] sig tungt op ad den spanske »historiker« Juan Garcia Atienza (1930-2011), som dog med sin baggrund inden for tv, science fiction og det okkulte nok må siges at have mere til fælles med Erich von Däniken end Eric Hobsbawm.

Ifølge [Klager] og Atienza var tempelridderne i virkeligheden historiens største humanister, som ønskede at forene kristendom, jødedom og islam i en fælles teokratisk stat - en ny verdensorden. Efter 1314 levede planen videre gennem skjulte budskaber og hemmelige selskaber centreret omkring de burgundiske adelsfamilier. Der er tale om et vidt forgrenet netværk af indflydelsesrige personer med blodsband til Jesus og kong David gennem gralsslægten, som også det danske kongehus nedstammer fra. Dronning Margrethe II er således stærkt involveret.

Et sundt princip inden for videnskab er såkaldt falsifikation, et begreb, som forbindes med videnskabs-teoretikeren Karl Popper. Kort fortalt går det ud på, at man ikke søger at bevise sin hypotese ved at underbygge den med bevismateriale, men derimod gør sit ypperste for at modbevise den. Og når man så har vist, at man har gjort alt, der står i ens magt for at vælte hypotesen, men uden at lykkes, ja, så tillader man sig at lade den stå, indtil der kommer en anden videnskabsperson med nye data, bedre teori eller en stærkere metode. Som allerede John Stuart Mill påpegede, kan man ikke drage overordnede konklusioner på baggrund af enkeltstående observationer for eksempel at alle svaner er hvide, bare fordi man har konstateret, at de seneste 999 svaner, som man har set, var hvide. Den næste kunne jo være sort. Fravær af bevis er ikke det samme som bevis for fravær.

Konspirationsteoretikere forbyder sig ofte mod Poppers falsifikationsprincip. For en videnskabsperson betyder observation af 999 hvide svaner og 1 sort svane, at vi med sikkerhed kan hævde, at ikke alle svaner er hvide, mens konspirationsteoretikeren ud fra det samme sæt af observationer vil finde det bevist med overvejende sandsynlighed (999 ud af 1.000), at svaner er hvide. Den sorte svane vil konspirationste-

oretikeren bortforklare som et snedigt forsøg fra de hvide svaners side på at sløre sandheden om, at de i virkeligheden allerede har overtaget verdensherredømmet.

At [Klager]s bøger både er blevet filmatiseret og oversat til engelsk, er på samme tid imponerende og skræmmende, for det er fra ende til anden en omgang bras og humbug af værste skuffe. Korstogsekspert [Person B] fra Syddansk Universitet har kaldt [Klager]s teorier »helt gak«, og en anden af [Klager]s skarpeste kritikere, professor [Person C] fra Lunds Universitet, har afvist påstandene om særlige matematiske og geometriske mønstre på Bornholm som værende noget, der kun eksisterer i [Klager]s hoved og computer. [Klager] selv sagde i 2008 i et interview, at der har »været masser af muligheder for at falsificere« hans teorier, men at de i stedet kun er blevet bekræftet. Men fremstillings- og argumentationsformen i den foreliggende bog er så rodet og umetodisk, at det er komplet umuligt at anvende almindelig god videnskabelig praksis for vurdering af dens teorier og hypoteser. [Klager] bevæger sig uden betænkninger mellem brug af Bibelen som historisk kilde og som overlevering, konstant manøvrerende i et ingenmandsland mellem legender, fakta, løgn og logik.

Særlig trist er [Klager]s patetiske forsøg på at retfærdiggøre sin konspirationsteori om tempelriddernes store plan ved at dække sig ind under de få troværdige forskere, som støtter hans teorier. [Person B] citeres ude af kontekst, så det lyder, som om han roser [Klager] for at stille relevante »kætterske« spørgsmål, og den britiske historiker Norman Davies, som i sin bog *Vanished Kingdoms* (2009) nævner rundkirkerne som tegn på, at der har været tempelridere på klippeøen med henvisning til [Klager], får en rosende omtale med billede. Men det kunne jo også tænkes, at Davies har været hæmmet af mangel på seriøse engelsksprogede værker om skandinavisk middelalderhistorie.

En endnu mere fremtrædende rolle spiller den 84-årige professor emeritus [Person D] fra University of Waterloo i Canada, der nu som sandhedsvidne har opnået den tvivlsomme ære at få optrykt sit fire sider lange CV som appendiks i [Klager]s bog. [Person D] er uddannet i 1950'erne på DTU og har desuden en ph.d.-grad i Applied Mechanics fra University of Illinois (1959), så han kender til bayesisk sandsynlighedsregning, en metode til at beregne sandsynligheden af noget, som er afhængigt af sandsynligheden af noget andet.

Ifølge [Person D]s beregninger er det næsten helt utænkeligt, at rundkirkerne på Bornholm skulle være placeret, som de er, ved et tilfælde. Den svenske civilingeniør Jesper Jerkert har dog rettet en skarp kritik mod [Person D]s brug af Bayes' læresætning. Problemet er, at [Person D] angiver odds 1:19 for, at [Klager]s teori er sand, hvilket ifølge Jerkert er alt for favorabelt. Sandsynligheden for, at rundkirkerne er placeret af tempelridderne, er urealistisk høj - og argumentet i sig selv absurd og ubrugeligt.

Men for [Klager] passer det hele sammen i en stor logisk sammenhæng. Det er tempelridderne og de burgundiske adelsfamilier, der står bag, fra Renæssancen over Columbus' opdagelsesrejse til den amerikanske uafhængighedserklæring og den franske revolution. Og så smider [Klager] gudhjælpemig også lige den hellige gral, pagtens ark og et magisk sværd ind i historien. Det er i øvrigt bemærkelsesværdigt, at [Klager] har kunnet snige 634 igennem som Muhammeds dødsår, når der ifølge kolofonen har været ikke færre end fire korrekturlæsere inde over. Det korrekte år er 632. Medmindre, at vi også her er blevet taget ved næsen som et led i tempelriddernes store plan.”

Yderligere oplysninger

[Klager] henvendte sig ved mail af 20. juli 2014 til Weekendavisens chefredaktør blandt andet med henblik på at få bragt en kronik i Weekendavisen, hvor han kunne få mulighed for at tage til genmæle over for beskyldningerne i anmeldelsen.

Chefredaktøren afviste ved mail af 20. august 2014 at trykke en kronik om bogens emne, men opfordrede samtidig [Klager] til at fremsende et debatindlæg til Weekendavisen Bøger.

2 Parternes synspunkter

2.1 [Klager]s synspunkter

[Klager] har til støtte for klagen blandt andet anført, at boganmeldelsen er et personangreb kamoufleret som en boganmeldelse, og at boganmeldelsen indeholder en række ærekrænkende udsagn. Særligt formuleringen om, at hans bøger er en omgang bras og humbug af værste skuffe er ikke alene nedsættende; det er også et udtryk, der sædvanligvis forbindes med svindel. Han har videre anført, at de i boganmeldelsen fremsatte udsagn burde være velbegrundede og dokumenterede, hvilket ikke var tilfældet, og at han ikke har fået lejlighed til at imødegå det i boganmeldelsen fremsatte.

Han har også anført, at han aldrig har hævdet, at det han skriver skulle være videnskab.

2.2 Weekendavisens synspunkter

Weekendavisen har anført, at en boganmeldelse er en subjektiv vurdering, hvor en navngiven anmelder bedømmer en konkret bog i dens kontekst, og at der i den danske presse traditionelt er vide rammer for anmeldelser, uanset at forfatterne finder disse anmeldelser anstødelige.

[Klager] har i sin bog fremstillet sine teorier om tempelridderne og Bornholms rundkirker som videnskabelige og anfører i den sammenhæng angivelige videnskabelige beviser.

Anmelderen, [Person A], som er professionel historiker, har benyttet betegnelsen ”humbug” om [Klager]s teorier, idet han som følge af en faglig vurdering har henvist til det forhold, at [Klager] fremstiller sine idéer som videnskabelige, skønt historievidenskaben flere gange har afvist dem.

Betegnelsen ”humbug” er defineret som en ”handling, udtalelse eller andet, der ikke er, hvad det giver sig ud for at være, men bruges til at snyde eller narre nogen”, hvorfor ordet finder anvendelse i denne sammenhæng.

[Klager] er blevet tilbudt at skrive et debatindlæg til Weekendavisen Bøger, hvori han kan tage til genmæle. Weekendavisen har endvidere optrykt en observans fra civilingeniør, Ph.D. professor emeritus [Person D].

Weekendavisen er af den opfattelse, at [Klager]s bog er blevet behandlet ud fra den præmis, at bogen skulle repræsentere videnskabelig forskning.

3 Pressenævnets begrundelse og afgørelse:

I sagens behandling har følgende nævnsmedlemmer deltaget: Hanne Schmidt, Inger Bach, Lene Sarup og Marianne Druedahl.

God presseskik

Pressenævnet bemærker indledningsvis, at det ligger uden for nævnets kompetence at vurdere, hvorvidt [Klager]s bog er videnskabelig funderet. Der tages således ikke stilling til denne del.

Nævnet bemærker videre, at selve beskrivelsen af, at bogen – ifølge anmelderen - ikke opfylder kriterierne for historisk videnskabelig metode, må anses for at være et relevant bidrag til den offentlige debat.

Boganmeldelsen er formuleret i grove vendinger, herunder ved anførelse af ordet ”humbug”, som indikerer, at [Klager] har snydt eller forfalsket oplysningerne. Det samme gælder sætningen: ”Hans teorier er stadig helt gak”.

Det er imidlertid Pressenævnets opfattelse, at boganmeldelser er udtryk for anmelderens subjektive oplevelse og vurdering af det anmeldte. En boganmeldelse er i sin form kommenterende og kan indeholde bemærkninger af kritisk og personlig karakter.

På denne baggrund finder Pressenævnet ikke, at boganmeldelsen giver nævnet tilstrækkelig anledning til at udtale kritik af Weekendavisen.

Genmæle

Det fremgår af medieansvarslovens § 36, stk. 1, at en anmodning om genmæle i massemedierne over for oplysninger af faktisk karakter, som er egnet til at påføre nogen økonomisk eller anden skade af

betydning, og som er bragt i et massemedie, skal tages til følge, medmindre oplysningernes rigtighed er utvivlsom.

Pressenævnet finder, at de påklagede formuleringer fremstår som anmelderens subjektive vurdering af bogens indhold. [Klager] har derfor ikke krav på at få bragt et genmæle.

Pressenævnet bemærker i den forbindelse, at [Klager] er blevet tilbudt at skrive et debatindlæg til Weekendavisen Bøger.

Afgjort den 18. november 2014